Arbetsförhållanden etc.vid Södra hyttan och Risebergs gruva,Hjulsjö socken åren 1865, 70,80 och 90 talet fram till sekelskiftet.Berättat av ~~xxx~~ f.d.hytt-och gruvarbetaren Johan Erik Söderberg,född d.18 nov.1849 vid Kullen,Rishöjden,Hjulsjö socken.Söderberg är sedan ett 20 tal år tillbaka bosatt vid Danshyttan.

Söderberg arbetade som ung vid Södra hyttan,som hyttdräng.Hyttan ägdes då av Petterfors bruk.Bruket gjorde sedermera konkurs och hyttan såväl som till bruket hörande ~~xxx~~ Risebergs gruva inköptes av patron Larsson,Hjulsjö.

Dagsavlönningen för en dagkarl vid hyttan var 10 öre pr timme eller kr.1:20 pr dag tolv timmar.

Kolfatare och oppsättare betalades eftr cnetner/gamla beräningen för ton/och förtjänsten pr dag uppgick till kr.1:40.

Arbetstidens indelning var för skiftesarbete vid hyttan följande:8 tim.arbete och 8 timmars vila.Arbetet vid hyttan pågick dygnet om oavsett helger och helgdagar och utan avbrott året runt.

~~xftxx~~ Då hyttan efter några år ~~xxdixdxx~~ upphörde med driften och definitivt nedlades övergick Söderberg,som gruvarb.tidskrivare,vid Risebergs gruva,som också ägdes av patron Larsson.Tidskrivaren betalades med 25 öre prvtimme eller kr.2 50 pr dag,tio tim, som arbetstiden var vid gruvan.

De flesta gruva,såväl som hyttarbetarna voro torpare under Södra hyttan ell.Risebergs gruva,vars ägare,som förut sagts var patron Larsson.Torparrendet uppgick till mellan 32 och 40 kronor pr år,beroende på torpens storlek.Ang.torparens levnadsförhållanden,kan här framhållas,att patron Larsson var en kärv personlighet,men human och rättvis,som arbetsgivare.~~Särskiltxmån~~ Han var särskilt mån om,att arb.respektive torparna under honom skulle ha ~~xxxxxx~~ hyggliga och bra bostäder.Härvidlag underlät han att inte själv med hjälpa sina torpare med reparartioner,när så behövdes.Förhållandet mellan arbetarna inbördes och gentemot ~~patronen~~ patronen var också gott.Man såg upp till honom mera,som en "riktig karl" än som arbetsgivare.

Beträffande gruvarbetetx var arbetstid och förhållanden likartade med andra gruvor denna tid.~~Xxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ För vissa arbetargrupper,såom borrare,lastare etc.gälde ännu ~~xxgx~~ arbetstidsregeln,att man arbetade tills man var färdig".D.v.s.sedan borraren slagit sina fot,alnar och lastaren sedan han kört upp så och så många burkar.Det mesta av arbetet vid gruvan gick efter ackord.och tidskrivarens uppgift bestod i att skriva

upp och kontrollera att de arb.inte"fuskade".Det vill säga,uppgav mera än vad de verligen utfört,vilket inte var någon ovanligt.

Ett besvärligt kapitel för tidskrivaren var skräpojkarna och"gruvkäringarna".Här bör först anmärkas,att "gruvkäringarn" var som namnet också anger,kvinnor,som arbetade vid gruvan.Deras arbete var jämnstält med ex.skräpojkarna,vilket betydde att de voro med att skräda malmen,som kom från gruvan.Vid Risebergs gruva kallades denna metod för vaskning.Denna vaskning tillgick så,att sedan malmen blivit krossad östes den i såll/ett såll var försedd med träram och botten av plåt med lagom stora sållhål/och sållet doppades ned i vattsåar ell.vattentråg och skades.På detta sätt,genom att doppa sållet i vattentråget,kunde man lättare urskilja malmen och gråberget. Den sållade malmen stjälptes i s.k.lådor och betalningen utgick med 25 öre pr låda.

Ang."gruvkäringarna" intager dessa en enegartad och intressant ställning i svensk berghantering under hela 1800 talet.Oftast voro dessa"gruvkäringar"hustrur eller döttrar till arbetare vid gruvan,men många av dem gick under beteckningen"lösa kvinnor".Dessa löskvinnor,som utgjorde en del av"gruvkäringarna vid gruvan" voro för det mästa en hårdare natur,både andligt och fysiskt,än de övriga så kallade"hemkvinnorna" vid gruvan.Många gånger,ja ganska ofta,voro denna grupp av"gruvkäringar"orsaken till mera än ett äktenskapligt trassel,mellan eljest oförvitliga makar.Naturligtvis,stod inte den sedliga och moraliska standarden bland denna typ av ~~gruvkäringar~~ kvinnor inte så högt. Och bara det var ju ett tillräckligt orosellement på en arbetsplats där så gott,som hela familjen arbetade i förvärvssyfte.De flesta av dem spottade inte i glaset,tvärtom söp dom som den"värsta kar"hette det,och ett dylikt erkännande ell.betyg åskådliggör deras personliga kvalite`tillräckligt,om man tager i betraktande att ordet"värst"när det gälde supning den tiden,betydde "värst"i hela dess utsträckning och betydelse.Men det hårda förgrovande livet vid gruvan förde också med sig en okvinnlig kall jargong i tal,sätt och uppträdande.Örfilen , att ge och ta en sådan,varinte dessa gruvkäringar obekant.Söp dom som den"värsta kar" kunde dom också slåss,som en sådan när det kom till kritan.

En"gruvkäring"av den ovan skisserade typen,var Räv Maja,som arbetade vid Risebergs gruva under samma tid,som Söderberg.Hennes borgerliga namn var Maja

till växten
Räv och hon var från Hjulsjö socken.Räv Maja var lång och mager och med ett"helsikes humör.Söp gjorde hon också med den äran och ryktbarhet,som gälde den tiden.I arbetet var hon välkänd för att vilja fuska och tidskrivare och förmän höllo därför ett särskilt öga på henne.Vidare var hon naturligtvis ogift men hade xnxxanxxtx ett utomäktenskapligt barn,en son.När någon skämtsamt anspelade på detta,svarade hon"Ja,dom lura räven en gång,men inte mer".Vid gruvan fanns en smed kallad"Lismed Anders"denne påstods ha"ihop"det med Räv Maja.XXX Vid gruvan fanns,som brukligt var den tiden,en gruvstuga där arb.intog sina måltider och de långväga arb.mången gång fingo hxxixxxx ligga kvar då vägen hem var alltför lång och ansträngande.Nu hände det att Räv Maja lågxkxxxxxensamxkvarxixgruvstuganxenxgångxxxxxiikanxaxxakxxxtxjagxintex av någon obekant anledning blev liggande kvar i gruvstugan ensam och av samma obekanta anledning blev även Lismed Anders också kvar under natten uppe vid gruvan..Detta upprörde sinnena,särskilt gruvfogden tog illa vid av det omoraliska i detta och en dag xxdxxhanx tiiixarbx delgav han arb.sin åsikt,om det opssande med något sådant."Å,svarade en av arb.,va skulle de väl göra,om den torra Räv Maja bleve lite omskakad".

Ang. malmen transporterade denna xxdxxxtidenxhyttanxxarxigång till Södra hyttan medels en luftbana från gruvan till hyttan.Den bästa malmen såldes däremot till Domnarvets järnbruk,i Dalarna dit den transporterade pr järnväg.

Söderberg arbetade vid gruvan från åxxt år 1893 till 1907,då han Bosatte sig i Danshyttan.Han blev under patron Larssons tid ~~mottaga~~ blivit med Patriotiska sällskapets sivermedalj åttonde storleken,för lång och trogen tjänst xxdxxxpatrxx ~~Under patron Larsson~~ vid Södra hyttan och Risebergs gruva.